

ságtalanság — alattomos intrikákkal és kényserítő hangulati „rendezői” elemekkel befolyásolva, segítve és félrevezetve a jogi eljárást. Ezt még Jézus értékítélete is megerősíti, miként szerzőnk is hivatkozik a helytartónak mondott szavaira: „Annak, aki engem kiszolgáltatt neked, nagyobb a bűne” (Jn, 19,11). És mivel az aktív bajkeverők és halál-okozók, a passzív mulasztók és gyámoltalankodók pontosan megnevezhetők, a zsidóság egészének kollektív felelőssége és elítélése a leghatározottabban elutasítható. A Mt 27,25-ben kimondott drámai szavak („Az Ő vére mirajtunk és fiainkon”) a zsidó vezetők által felvonultatott csoport egyéni felelősségét mutatják.

A témának számos külföldi feldolgozása létezik már, a részletekben sokféle egyező és eltérő értelmezésekkel. Jogi vagy szövegi (biblikus) variánsok esetén a szerző mindig állást foglal — logikus érvelésekkel alapozva meg a nem egyszer a fennálló véleményektől eltérő, önálló következtetéseit. A könyv jogi szakszerűsége és kifogástalan teológiai jártassága — a téma első magyar nyelvű feldolgozásaként — hitbéli tanúságtételével a vallásos értelmiség kezébe is ajánlja magát, hitünk tudományos, racionális megerősítésére, a Krisztus-esemény történeti valóságának demonstrálására.

Ugyanakkor a kötet olvasása nem csak elméleti, gondolati gazdagságot nyújt, mert szerzőnk sajátos erővel tudja felidézni a korabeli világot is. Gazdag párhuzamos példái, törvény-utalásai, a gyakorlat sokszoros visszásságai és az evangéliumi történések empátiás megjelenítése életközébe hozzák Jézust és a Szentföld egész akkori világát. S ez bizonyos értelemben „lelki olvasmány” is emeli a könyvet — s mindezt a szakmai tudományosság megtartása mellett, mert nem stílárius ügyeskedés teremti meg ezt az atmoszférát s átérzést, hanem a történelmi helyzetek és események hiteles megjelenítése. (*Szent István Társulat*, Budapest, 2000)

KONCZ LAJOS

SZABÓ LŐRINC: A HUSZONHATODIK ÉV

A rendszerváltás áldozatául esett könyvkiadók eltűnését követően eltűntek a hazai és külföldi klasszikus verseskötetek a könyvesboltok polcraíról. Sokáig csak az antikváriumokban reménykedhetett az ember, ha egy Villon, Baudelaire vagy éppen Szabó Lőrinc kötetre volt szüksége. E hiány tűnhetett szemébe a Sziget

Könyvkiadónak, mely klasszikus költők verseit és versgyűjteményeit adja közre, szép kivitelben és elérhető áron. Az idei évben hozta ki a kiadó Szabó Lőrinc emlékezetes kötetét, *A huszonhatodik évet*. Szabó Lőrinc az a költő, akit az olvasóközönség a szívébe zárt, tulajdonképp az értő szakma is elismer, ám valamilyen okból kiesett a kulturális közbeszédből. Nyilvánvalóan része lehetett ebben a szocialista kultúrpolitika rombolásának, s persze Szabó Lőrinc politikai eltávolításának is.

Ám a mű magáért beszél, minden cégér nélkül. Az ismerős szonettformában a lehető legegyszerűbb, érzélgősségtől mentes stíluseszközökkel ad számot egy férfi egy nő elvesztéséről. Beszédmódja, mondatszerkesztése szaggatott, vállaltan „modern”, de a mondanivaló vállaltan ósdi és ősi. Nagyon átélt, nagyon átélkesített nyelv szólal meg, zihál és pulzál. Kérdések, felkiáltások, panasz és önvád, büszke büntudat, szép emlék és multsiratás, vita és becézés: ezekből az építőelemekből építi föl búcsúüzenetét a költő. A szonettek közül ma leginkább a 20. század megpróbáltatásait átélt ember gyöngeségerzete, magányosságtól való félelme hallatszik ki, s valami remény a síron túli párbeszédre is? „Nem vagy! — Nem vagy?! Nem hiszem el sosem: / fájsz, kedves, fájsz, fájsz, rettenetesen.” (*Sziget Könyvkiadó*, Budapest, 2002)

H. H. F.

MÓZES BAR KÉPHA: PARADICSOM-KOMMENTÁR

A Szentírásban sokszor említett Édenkert, Paradicsom magyarázata, értelmezése és esetleges lokalizálása fogas kérdés, hiszen valamiképp az ideális, Istentől átvett emberi lét paradigmája, a belőle való kiűzetés pedig az emberi történelem legnagyobb, tragikus vesztesége. Volt-e, milyen volt, hol lehetett, visszaszerezhető-e? — olyan kérdések, amelyekre nem csak a tudósok keresik a lehetséges választ. „Még ma velem leszel a Paradicsomban” — szól Jézus a jobb latornak a keresztfán, és ez az ígéret is visszhangzik a történelemben. A lényeg alighanem abban áll, hogy a Paradicsom fogalmában Isten közelsége, ránk sugárzó szeretete jelenik meg, szemben azokkal az újkeletű társadalomfelfogásokkal, amelyek a Paradicsom kifejezést csak a földi életre vonatkoztatják, ebben a földi Paradicsomban teljesebben ki az ember, s találhatja meg boldogságát.

A szír bar Képha a 9. században írta magyarázó és apologetikus művét, a Paradicsom-

kommentárt, amely az akkori idők érvelés-technikájával cáfolja a lehetséges ellenvetéseket, s így kora keleti írásmagyarázó módszereiről is pontos képet kaphatunk. Tulajdonképpen sajátos dialektika jellemzi eljárását: kérdéseket vet föl, felsorolja a lehetséges válaszokat, kiválasztja közülük az általa helyesnek véltet, és megcáfolja az ellenvéleményeket, folytatva azt a hagyományt, amelynek jellemzője a szigorú következetesség és a logikus gondolkodásmód.

A könyv szerzőjének életéről nincs sok ismeretünk. Sokat írt, Paradicsom-kommentárja a 16. század közepén latinul jelent meg, az eredeti szír szöveget elveszítettnek vélték. A 20. században bukkant elő a Harvard Egyetem kéziratárában, majd különböző keleti kolostorokban is felfedezték másolatait, mára tucatnyi kézírata ismert, első kiadásuk éppen magyar nyelven jelent meg. Kövér András, Lukács Ilona és Pesthy Monika a Harvard Egyetem kézírata alapján fordította, s kezdeményező, eredményes vállalkozásuk, áldozatos munkájuk minden tiszteletünket megérdemli. Kiváló tájékoztatást nyújt Pesthy Monikának a mű keletkezéséről, irodalmi és nyelvi környezetét és írója működését megvilágító előszava.

Ennek a gondolkodásmódnak természetes eleme az elődök hasonló témával foglalkozó műveinek és megfigyeléseinek igen alapos, mondhatnánk kimerítő ismerete. Arról nem is szólva, hogy a szerző — elődeihez hasonlóan — az emberi eszmélkedés vezérelvének a Szentírást tekintette, újra meg újra idézte, ragaszkodott értelméhez, de magyarázatai és értelmezései megmaradnak az emberi gondolkodásmód keretei között. Jellemző erre az a fejtegetése, amely a Teremtés könyvében említett életfa mibenlétét világítja meg. Vannak — írja, akik azért nevezik így, mert a fa gyümölcse örök életet ad annak, aki eszik belőle. Ez azonban badarság, sokkal inkább azért az élet fája, mert Isten így ösztönözte Ádámot, hogy tartsa meg parancsait. És most egy nagyon jellemző és elgondolkodtató okoskodás következik: „Ugyanis minden törvénynek... kettősnek kell lennie, fenyegetésnek és jutalomnak. Fenyegetés, ha nem tartod meg, jutalom, ha megtartod. Ugyanis, amint büntetést kapnak azok, akik áthágják a törvényt, ugyanúgy kell, hogy jutalmat kapjanak azok, akik érvényben tartják.” Amint látjuk, Mózes bar Képha törvényekről kialakított képzete jóval humánusabb, mint a világi törvényhozóké...

Elgondolkodtató, mélyre hatoló olvasmány. Érdemes volt megjelentetni az Írók, költők, gondolkodók sorozatban. (*Magyar Könyvklub, Budapest, 2001*)

RÓNAY LÁSZLÓ

KOROK, VILÁGKÉPEK, EGYHÁZAK

A Szent Ignác Szakkollégium 1991-ben alakult azzal a céllal, hogy elősegítse a fiatal keresztény értelmiség szakmai képzését. Fennállásának tizedik évfordulóján tanulmánykötet-sorozatot indított *Studia Ignatiana* címmel, melynek első kötete nyolc bölcsészhallgató tanulmányát tartalmazza.

Major Balázs a 12–13. századi közel-keleti kereszties hadiépítészet kérdéseit tárgyalja, Boros Zoltán a hazai nagybirtok struktúrájának megváltozását a mohácsi csatát követő időszakban. A korabeli jezsuita kollégiumok és a pápai kúria világába is betekintést nyerünk Tima Renáta *Báthori András fiatal évei — egy bíborosi kinevezés a 16. században* című írásában, míg Terdik Szilveszter azt vizsgálja, miként válhatott I. Lipót korában a pócsi Mária-ikon birodalmi kultuszképpé, és miképpen alakult a kegykép itáliai kultusza. Csámer Csaba *Dosztojevszkij legendás regényfiguráját, Zozsima sztarec alakját* elemzi, egyben felvázolja az orosz sztarecség teológiai-történeti hátterét is. Szociológiai témát tárgyal Keller Márkus: a budapesti piarista és református gimnáziumok tanárai karát elemzi a két világháború közötti időszakban. A válogatást Posta István Mészöly első regényeiről és Baráth Katalin Danilo Kis történelem-szemléletéről írt tanulmánya zárja.

A kötet különböző témájú írásokat tartalmaz, mégis egységes egész: a dolgozatok közös vonása a keresztény világkép különböző korokban és kultúrákban történő megnyilatkozására összpontosító szemléletmód. Mindehhez hiteles kutatói magatartás társul, a választott téma iránti alázat és elkötelezettség — ami szerencsére távolról sem valamiféle harcos világnézet megnyilvánulását jelenti. S ez azért fontos, mert a magyar kulturális életben, miként azt Jelenits István is hangsúlyozza a kötethez írt előszavában, nagy szükség van olyan fiatalokra, akik evangéliumi szellemiségben, az igazság szolgájaként tudnak és akarnak dolgozni a maguk szakterületén. (*Jézus Társasága Alapítvány — Szent Ignác Szakkollégium, Budapest, 2001*)

B. J.